

В.В. ЗЯНЬКО, д.е.н., зав. кафедри фінансів і кредиту,
В.В. ЗЯНЬКО,
Вінницький національний технічний університет

КОРПОРАТИВНІ ІННОВАЦІЙНІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНОМУ ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО РИНКУ ТЕХНОЛОГІЙ

Інтеграція України у глобальний світовий простір пов'язана з величезним ризиком і загрозами, проте є неминучою і немає альтернативи. Щоб посісти нашій країні у новому світопорядку чільне місце вже у першій чверті цього століття потрібно наближувати вітчизняну економіку до рівня розвинених економік провідних європейських держав, для чого необхідно: радикально активізувати інноваційний процес, підвищити престиж розумової праці, розвивати різноманітні форми інноваційного підприємництва. Особливо велику увагу треба приділяти формуванню в країні потужних корпорацій та зростанню їхнього інноваційного потенціалу, адже висока конкурентоспроможність країни тримається саме на міцних конкурентних позиціях корпоративних інноваційних підприємств, довкола яких формується сприятливе середовище для розвитку малого й середнього підприємництва.

Тому нині явно побільшало наукових праць, у яких досліджується роль потужних корпорацій у підвищенні конкурентоспроможності економіки [1-3], взаємовплив сучасних корпорацій і нинішнього процесу глобалізації світового ринку технологій [5-9]. Вчені та політики намагаються спрогнозувати наслідки такого взаємовпливу як на окремі країни, так і на світову економіку загалом.

Метою статті є дослідження ролі потужних корпоративних інноваційних підприємств у забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності країни в сучасному світі, що з часом все більше глобалізується.

Серед пріоритетних завдань соціально-економічної політики нашої держави – формування конкурентоспроможної національної економіки. Національна конкурентоспроможність — головний показник, що відображає стан економіки країни й перспективи її розвитку. Його рівень визначається ступенем галузевої конкурентоспроможності, конкурентоспроможності окремих підприємств та товарів. Цілком зрозуміло, що конкурентоспроможність країни залежить від здатності конкретного підприємства випускати конкурентоспроможний на внутрішньому ринку товар. Але внутрішній ринок обмежений, тому національні компанії прагнуть вийти зі своєю продукцією на міжнародний ринок. У цьому плані, як впливає з теорії М. Портера [1], національна конкурентоспроможність визначає успіх конкретних галузей виробництва і

місце окремої країни в системі світового господарства.

Україна 16 травня 2008 року стала повноцінним 152 членом Світової організації торгівлі. Поступово відбувається лібералізація міждержавної торгівлі, відкриття товарних ринків. За таких умов формування і розвиток конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародному ринку набуває для національної економіки вкрай важливого значення. Здатністю перемагати в конкурентній боротьбі не лише на внутрішньому ринку, але й на ринках інших країн, володіють перш за все великі підприємства, що розробляють та впроваджують грандіозні інноваційні проекти. У цьому полягає одна з основних їх конкурентних переваг перед малими фірмами. Практика показує, що хоча за темпами доведення розробки до комерційної реалізації малі інноваційні фірми часто випереджають великі, проте в реалізації наукомістких і складних інноваційних ідей провідну роль відіграють все ж великі інноваційні комерційні підприємства. Це пояснюється тим, що лише їм, завдяки великій економічній потужності та масштабам виробництва, під силу значні капіталовкладення у розробку нових технологій, придбання дорогого обладнання та його ефективного використання.

Сучасні великі інноваційні підприємства представлені такими об'єднаннями підприємницьких організацій, як консорціуми, концерни, холдинг-компанії, фінансово-промислові групи, іншими асоціаціями та спілками юридичних осіб.

Консорціум в інноваційній сфері – це компанія, яка сформована на основі укладання тимчасової угоди між банками, підприємствами, науковими центрами для вирішення таких важливих господарських завдань, як пошук і реалізація великих інноваційних проектів, пов'язаних з розвитком техніки та втіленням нових технологій. Як правило, такі проекти вимагають величезних наукових і капітальних витрат. Тому спочатку консорціуми виникли у банківській сфері, а вже пізніше стали створюватися і в інших галузях економічної діяльності. У 60-ті роки в якості учасників міжнародних консорціумів стали виступати і держави, які об'єднували зусилля для підвищення своєї комерційної і технічної конкурентоспроможності. Створення консорціуму дозволяє сконцентрувати фінансові ресурси фірм-учасників і проводити дослідження, які через високий ризик та дорожнечу не під силу кожній з цих фірм окремо. Прикладом такого науково-виробничого співробітництва є створений з ініціативи АТ «Ново-Краматорського машинобудівного заводу» – АТ «НКМЗ» (Краматорськ, Україна) – ВНДІМЕТМАШ (Москва, Росія) – «Техком» (Мюнхен, Німеччина) міжнародний консорціум.

Складнішою формою інноваційного підприємництва є концерн. Він об'єднує підприємства промисловості, транспорту, торгівлі і банківської сфери для спільного здійснення наукомістких інноваційних проектів, що дозволяє його учасникам дещо вирівнювати певні галузеві сезонні

коливання і ризику та переводити капітал з менш перспективних галузей економіки у перспективніші.

Глобалізація інвестиційно-інноваційних процесів сприяє розвитку транснаціональних корпорацій (ТНК), які вважаються рушійною силою цього процесу. ТНК все частіше виступають на світовому інвестиційному ринку як прямий інвестор. У провідних країнах фінансування дослідницької діяльності в корпораціях перевищує бюджетне фінансування більше як у 10 разів, у них виконується основний обсяг всіх НДДКР, наприклад, в країнах ЄС – 65%, в Японії – 71%, у США – 75% [2]. Вони в основному формують світовий ринок, переносючи значну частину виробництва за межі країни, створюючи велику кількість філій, інтегрованих в єдину мережу виробництва товарів і послуг. Це дає можливість ТНК використовувати ресурси і конкурентні переваги багатьох країн. Стрімке зростання мережі філій ТНК у світі засвідчують такі дані: якщо після другої світової війни ТНК створювали приблизно 100 іноземних філій за рік, то нині майже в 1000 разів більше. У світі нараховується понад 800 тис. іноземних філій, якими володіють 63 тис. фінансових компаній. При цьому 270 тис. філій розміщені у розвинених країнах, 360 тис. – у країнах, що розвиваються, і 170 тис. – у країнах з перехідною економікою. Сьогодні ТНК контролюють орієнтовно 80 % світового технологічного потенціалу в приватному секторі, приблизно стільки ж – у торгівлі.

Транснаціональні корпорації мають широкий спектр можливостей для розміщення інвестицій і демонструють дуже прискіпливий підхід до чинників, які впливають на інвестиційні рішення. Зрозуміло, що розміщуючи прямі іноземні інвестиції, ТНК дотримуються політики, спрямованої на підвищення своєї конкурентоспроможності. Саме цим пояснюється те, що за останні роки почастишали випадки інвестування ТНК і фірмами, що походять з країн-метрополій, тих видів виробництв, які є обслуговуваними щодо власної виробничо-господарської діяльності інвесторів, а також те, що іноземні інвестиції, фінанси спрямовуються у небажані (зважаючи на стратегічні та екологічні наслідки) для сторони-донора виробництва. Але загалом діяльність ТНК стимулює поширення новітніх технологій, сприяє створенню нових активів у вигляді технологічного й інноваційного потенціалу. ТНК справляють значний вплив на НТП, багато в чому визначають його магістральний напрям і, відповідно, структурні зрушення світової економіки.

Завдяки величезним фінансовим можливостям ТНК втручаються у найрізноманітніші сфери світового господарства. Вони часто виступають активними користувачами нововведень, створених малими і середніми фірмами. Останні, не маючи змоги довести новації до масового виробництва через відсутність коштів, потрібних для модернізації обладнання всього виробничого процесу, для організації збуту, реклами,

продають свої винаходи корпораціям. Слід зазначити, що у так званих «третіх країнах», значна частина ресурсів не використовується через нерозвиненість підприємництва, брак коштів, наукових знань, недостатній технічний та економічний розвиток. Прихід у країну іноземних ТНК і фірм, надходження капіталів від міжнародних фінансових структур веде до «оживлення» цих ресурсів, включення їх у господарський обіг, сприяє зростанню національного та світового валового продукту [3, 81].

Отже, ТНК слугують потужним каналом прямих іноземних інвестицій в економіку третіх країн. Налагодження українськими виробниками зв'язків з ТНК сприятиме широкому обміну технологіями, навичками та знаннями з іноземними фірмами, активізуватиме розвиток і підвищення конкурентоспроможності підприємницького сектора.

Поряд з тим, очевидним є факт, що нині ТНК досягли такої могутності, що серйозно змінили розстановку сил на міжнародній арені, послабшала роль суверенних держав. Дослідники констатують, що оцінка процесів глобалізації, глобальних трансформацій, наслідків і загроз глобалізації показує, що в світі виник новий глобальний імперіалізм як симбіоз модернового державного імперіалізму з імперіалізмом глобальних корпорацій і міжнародних організацій. Глобальні корпорації посилюють свій вплив на держави і використовують їх як механізм своєї експансії і впливу на міжнародні організації, такі як СОТ, МВФ, СБ та інші [4, 9]. Про масштаби та організаційно-економічні можливості транснаціонального капіталу свідчить, зокрема, те що ще у середині 90-х років ХХ ст. сукупні активи десяти найбільших ТНК світу становили \$33,3 трлн, а їхній сукупний дохід — \$11,4 трлн. Цілком очевидно, що ці масштаби суттєво перевищують масштаби та політичний вплив переважної більшості країн світу [5].

Отже, у системі міжнародних економічних відносин головними дійовими особами виступають уже не держави і навіть не окремі регіональні чи міжнародні організації, а саме всесильні ТНК, які, потіснивши ці країни, впевнено зайняли свою нішу у системі міжнародних відносин. Але, ставши головними фігурами глобальної економіки, ТНК не здатні забезпечити стабільність розвитку. Вони і не прагнуть цього, оскільки саме нестійкість, строкатість світу дає корпораціям можливість отримати більше свободи і доходів. Тому діяльність найбільших ТНК визнана однією з найсуттєвіших загроз економічній безпеці національних економік багатьом країнам світу. ООН офіційно рекомендує національним урядам відмовитися від надання спеціальних пільг іноземним інвесторам, здійснювати жорстку політику щодо ТНК, виключати з умов, які висувають іноземні інвестори, ті, що суперечать національним інтересам [6, 54].

Сьогодні в межах глобального економічного простору створюється новий тип економіки, характерними ознаками якого є ліквідація всіх

бар'єрів на шляхах переміщення товарів, капіталу і послуг, уніфіковане регулювання ринків, стандартизація вимог до руху капіталу та проведення платіжно-розрахункових операцій.

Роль і місце України в цьому процесі потребують наукової оцінки, і без обґрунтованих відповідей на ряд запитань не слід квапитися з твердженнями, що Україна повинна максимально інтегруватися в міжнародну ринкову систему. Адже і власне сам процес глобалізації, і його наслідки, безперечно, можуть бути негативними для певних держав та економік, а надто для інноваційно неконкурентоспроможних. Досвід показує, що лише ті країни, які виробили національні глобальноорієнтовані стратегії розвитку на 25—30 років, де враховано, поряд з позитивами, також і загрози, що їх несе глобалізація, змогли встояти перед чужоземними впливами і навіть забезпечити зростання своєї міжнародної конкурентоспроможності [7, 192]. Це Китай, Індія та деякі країни Південно-Східної Азії. На думку Олега Білоруса, повноцінна глобальна парадигма прийнятна тільки для найрозвиненіших великих і малих держав, які досягли максимально високого рівня конкурентоспроможності [8, 11]. Їм належать біля 50% з 500 найбільших глобальних корпорацій. Зокрема, США – країна, яка сьогодні і на перспективу залишаються єдиною супердержавою в світі, нині контролює діяльність МВФ і СБ, СОТ і навіть ООН [4, 12]. Перехідні країни поки що не в змозі оволодіти належним чином засадами конкурентоспроможної діяльності в глобальній економіці, що «обумовлює постійне посилення обмежень дієздатності національних урядів та, відповідно, актуалізує важливість кваліфікованих та ефективних дій суб'єктів господарювання, які повинні бути спроможними забезпечувати власну конкурентоспроможність у сучасній глобалізованій економіці» [9, 37].

Враховуючи те, що Україна в економічному розвитку сьогодні далеко відстає навіть від багатьох країн, що не належать до промислово розвинених, навряд чи можна розраховувати на швидку і ефективну інтеграцію національної моделі інноваційного розвитку у світову. Дослідники процесу глобалістики стверджують, що наразі наша країна виявилася неготовою ні до глобальної конкуренції, ні до глобальної інтеграції, і включення її в глобальні та регіональні інтеграційні процеси пов'язано з величезними викликами, загрозами і негативними наслідками [8, 11]. Разом з тим, шлях України у глобальний простір є неминучим і немає альтернатив. Суверенна держава такого масштабу, місця і геополітичної ролі не може залишатися в самоізоляції, оскільки це означало б не захищеність, а консервацію відсталості, деградацію. Питання в тому, як, не поступаючись власними інтересами, зайняти серед членів міжнародного співтовариства достойне місце, стати рівноправним партнером.

Щоб процес інтеграції України у Європейську економічну модель був ефективним, треба наближувати вітчизняну економіку до рівня розвитку

економік провідних європейських держав, радикально активізувавши інноваційний процес, підвищувати престиж розумової праці, розвивати різноманітні форми інноваційного підприємництва, зокрема, його корпоративну основу, створюючи власні могутні виробничо-експортні та фінансово-виробничі об'єднання. Адже, як стверджують автори книги «Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації», «Важливою передумовою успішного включення країни у глобалізаційні процеси є наявність у її національній економіці стійких конкурентоспроможних економічних суб'єктів, здатних будувати свою діяльність у глобальному економічному середовищі, керуючись власними економічними інтересами» [9, 38]. Такі суб'єкти в Україні є. Це перш за все корпорації ІСД, Метінвест Холдинг, АрселорМіттал Кривий Ріг, ММК ім. Ілліча, Азовсталь, Лисичанський НПЗ, АвтоЗАЗ, ТНК-ВР Коммерс, Київстар, ВАТ Запоріжсталь.

Процес глобалізації практично є безальтернативним для подальшого розвитку вітчизняних корпорацій. Якщо казати точніше, то на цьому шляху перед вітчизняними підприємствами постає дилема – або адаптуватися до існуючих реалій, усвідомити необхідність довгострокової структурної перебудови шляхом радикальних інноваційних перетворень, або неминуче збанкрутувати. Те, що навіть за умов соціально-економічної нестабільності відбуваються масові вкладання підприємствами фінансових ресурсів у наукові дослідження, підтверджує факт зробленого ними вибору з урахуванням перспективи інтеграції у світове співтовариство.

Отже, в сучасних умовах великомасштабного транскордонного переміщення капіталу, глобалізації ринків і виробництва, конкурентоспроможність товарів, підприємств і держави все більшою мірою визначається здатністю національної економіки генерувати й впроваджувати нові технології, що під силу великим підприємствам. Тому сприяння формуванню в Україні потужних корпорацій, зростанню їх інноваційного потенціалу – одне з основних завдань економічної політики держави у справі створення інноваційно-конкурентного середовища.

Література

1. Портер Майкл Є. Конкуренція.: Пер. с англ. – М. Видавничий дім «Вільямс» 2005. – 608с.
2. Шовкун И. Институциональная модель научной системы Украины в трансформационной экономике // Экономика Украины. — 2004. — №11. — С. 74; №12. — С. 69.
3. Варналій З. С. Світовий досвід як критерій забезпечення економічної безпеки держави / З. С. Варналій, Л. А. Яремко // Економічна теорія. – 2006. – № 4. – С.77—88.

4. Україна в глобалізованому світі: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т світової економіки і міжнародних відносин; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – 176 с.
5. Nev A. T. Kearney Study Finds Globalization Linked with Economic and Income Growth, Reduction in Poverty – and also with Wider Income Gap, Worsening Air Pollution // Globalization Index. – A.T. Kearney, Inc. – 2000. – April 5 ; Porter M. Competitive strategy. – USA, 1985.
6. Ключко В. Глобалізація та її вплив на країни з перехідною економікою // Економіка України. – 2001. — № 10. – С. 51—58.
7. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2008. – 397с.
8. Білорус О. Глобалізація і глобалізм: парадокси чи закономірність постіндустріальної цивілізаційної еволюції? // Економічний часопис – XXI. — 2004 — № 3. — С. 7—11.
9. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / За ред. Я. А. Жаліла . – К. : НІС, 2005. – 388 с.

сектора і ринку зерна України потребує застосування системи таких заходів:

* розвитку інфраструктури зернового ринку України, систем зберігання і транспортування зернових, зокрема через тарифи на перевезення зерна, оптимізацію роботи каналів збуту продукції, підтримку економічних механізмів, які стимулюватимуть модернізацію і оновлення основних фундацій підприємств елеваторної галузі;

* удосконалення систем: складських документів на зерно, кредитування власників зерна, гарантування прав авторизованих власників зерна, яке знаходиться на зберіганні;

* розвитком маркетингу зерна, зокрема шляхом усунення перешкод для експорту зерна: розповсюдження світової практики торгівлі зерном, у тому числі за допомогою доступу до міжнародних стандартизованих контрактів, бірж, міжнародного арбітражу; спрощенням процедур отримання дозвільних документів і митного оформлення зерна для експорту.

Література

1. Абалкин Л.И. Экономическая теория на пути к новой парадигме // Вопросы экономики – 1993. – №1. – С.4-14.
2. Кузнецова А.И. Инфраструктура. Вопросы теории методологии и прикладные аспекты современного инфраструктурного обустройства. Геоэкономический подход. – М.: КомКнига, 2006. – 456с.
3. Максимов, Р.С. Государственное регулирование зернового рынка России: проблемы и перспективы при вступлении в ВТО / Р.С. Максимов // Экономический вестник Ростовского государственного университета. Том 5. Ч.2. – 2007. – №4 – С. 9-26.
4. Руководство по развитию инфраструктуры финансирования торговли для стран с переходной экономикой. Международный торговый центр ЮНКТАД/ВТО, Нью-Йорк, 2005. //www.wto.org
5. Остапенко С. Элеватор из полиэтилена // zerno-ua.com/wp-content/uploads/ elevator_iz_polietelena

Статья поступила в редакцию 29.05.2009

В.В. ЗЯНЬКО, д.е.н., зав. кафедри фінансів і кредиту,
В.В. ЗЯНЬКО,
Вінницький національний технічний університет

КОРПОРАТИВНІ ІННОВАЦІЙНІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНОМУ ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО РИНКУ ТЕХНОЛОГІЙ

Інтеграція України у глобальний світовий простір пов'язана з величезним ризиком і загрозами, проте є неминучою і немає альтернативи. Щоб посісти нашої країні у новому світопорядку чільне місце вже у першій чверті цього століття потрібно наближувати вітчизняну економіку до рівня розвинених економік провідних європейських держав, для чого необхідно: радикально активізувати інноваційний процес, підвищити престиж розумової праці, розвивати різноманітні форми інноваційного підприємництва. Особливо велику увагу треба приділяти формуванню в країні потужних корпорацій та зростанню їхнього інноваційного потенціалу, адже висока конкурентоспроможність країни тримається саме на міцних конкурентних позиціях корпоративних інноваційних підприємств, довкола яких формується сприятливе середовище для розвитку

малого й середнього підприємництва.

Тому нині явно побільшало наукових праць, у яких досліджується роль потужних корпорацій у підвищенні конкурентоспроможності економіки [1-3], взаємовплив сучасних корпорацій і нинішнього процесу глобалізації світового ринку технологій [5-9]. Вчені та політики намагаються спрогнозувати наслідки такого взаємовпливу як на окремі країни, так і на світову економіку загалом.

Метою статті є дослідження ролі потужних корпоративних інноваційних підприємств у забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності країни в сучасному світі, що з часом все більше глобалізується.

Серед пріоритетних завдань соціально-

© В.В. Зянько, В.В. Зянько, 2009